

*Transcripties van de artikelen over de
Lachstern op De Beer*

Mededelingenreeks
Natuurmonument De Beer 9a

Transcripties van artikelen over de Lachstern op De Beer
Bijlage bij: De Lachstern (*Gelochelidon nilotica*) en
natuurmonument De Beer.
Mededelingenreeks Natuurmonument De Beer 9a
December 2015
Ed Buijsman © Tinsentiep, Houten

De *Mededelingenreeks Natuurmonument De Beer* beoogt informatie over het voormalige natuurmonument De Beer toegankelijk te maken. De uitgaven zijn ook beschikbaar via de website overnatuurmonumentdebeer.inzichten.nl.

Foto voorpagina

Lachstern op nest, De Beer, juni 1949
Foto Frans Kooijmans

Correspondentieadres

Bovencamp 57
3992 RX Houten
030 6373498
natuurmonumentdebeer@inzichten.nl

Deze uitgave of delen eruit mogen vrijelijk worden verspreid en vermenigvuldigd op voorwaarde dat te allen tijde duidelijk is welke de herkomst van de informatie is.

De correcte verwijzing is:

E. Buijsman. De Lachstern (*Gelochelidon nilotica*) en natuurmonument De Beer. Mededelingenreeks Natuurmonument De Beer 9, Tinsentiep Houten, 2014.

D: Die Lachseeschwalbe (*Gelochelidon nilotica*) und Naturdenkmal De Beer, die Niederlande.

E: The Gull-billed Tern (*Gelochelidon nilotica*) and nature reserve De Beer, the Netherlands.

Inhoud

Een nieuwe broedvogel in Nederland, 1931	5
De lachstern, <i>Sterna Gelochelidon Kl.</i> , broedvogel in Nederland, 1931	7
Iets over de lachstern, 1949	8
Nieuwe broedgevallen van de lachstern, <i>Gelochelidon nilotica (Gm.)</i> , in Nederland, 1949	10
Drie broedparen van de Lachstern, <i>Gelochelidon nilofica (Gm.)</i> , op “De Beer”, Rozenburg, in 1949, 1950	14
Nogmaals de Lachstern, 1950	18
On the Gull-billed terns at “de Beer” near Hook-of-Holland in 1949, 1952.....	23

Een nieuwe broedvogel in Nederland, 1931 J.P. Strijbos, De Wandelaar 3, 315-316

Al een reeks van jaren zag Symon de Jager, de bewaker van de broedkolonies op “de Beer”, telkens enkele lachsterns, die zich ophielden temidden van de vischdiefnederzettingen. Niemand durfde toen de veronderstelling opperen, dat deze sternsoort hier op den duur zou gaan broeden, er waren er zelfs, die twijfelden aan de vogelkennis van Symon de Jager of het voor een onmogelijkheid hielden een lachstern temidden van de duizenden vischdiefjes te herkennen. Het bleek echter, dat de bewaker goed had gezien, want toen hij omstreeks midden Juni van dit jaar weer herhaaldelijk de lachstern waarnam en uit haar gedrag meende te moeten opmaken, dat ze er broedvogel was, heeft hij niet gerust, voordat hij het nest vond. Inderdaad een knap stukje werk en een bewijs, dat hij de soort goed kende. Op 17 Juni ontdekte hij het nest tusschen de talrijke vischdiefnesten; het bevatte toen twee eieren. In het laatst van Juni kwamen wij op “de Beer” en toonde hij ons het zeldzame nest: het eerste nest in Nederland van deze soort. Bij het naderen van de plaats, waar het nest lag, hoorden we al direct het karakteristieke geluid van de lachstern; ik vond het een mooi, zelfs melodieus geluid, maar Martien Rutten oordeelde anders. Ik had nog nimmer een lachstern gehoord, maar toen we daar bij de plaats kwamen en voor het eerst het geluid opvingen, zeiden we direct: ‘Dat is de lachstern.’ De bewaker moest ons echter helpen om den vogel zelf te ontdekken. Een onmetelijk wijde, intens blauwe Junihemel met honderden, duizenden door elkaar zwenkende en luid krijschende vischdieven en daaronder dan één uit te pikken, die een zwaarderen kop heeft en een geheel zwarten snavel, maar overigens denzelfden habitus heeft als een gewoon vischdiefje, is niet zoo eenvoudig. We stonden versteld over het scherpe waarnemingsvermogen van onzen geleider, die direct de lachstern in den kijker had. Ja, nu zagen we hem ook, en als je eenmaal den vogel in de gaten had, kon je wel een paar verschilpunten ontdekken.

Nest en eieren van de Lachstern op “de Beer” (Hoek van Holland) 27 Juni 1931.^a

De eerste indruk is: een zwaardere vogel dan een vischdief, vooral de kop is dikker, zoo ook de romp, terwijl de snavel, die geheel zwart is, goed opvalt, doordat hij dikker is en meer gelijkt op den vorm van den meeuwensnavel. Als de vogel over ons heenvliegt, zijn ook de zwarte pooten goed te zien, ze steken duidelijk af tegen de smetteloos witte onderzijde, terwijl ze bij het vischdiefje nauwelijks te zien zijn. Ook in het gedrag vielen verschilpunten op te merken, want toen we ons een eindje verwijderden was de lachstern één der brutaalsten en zat ze al weer op haar eieren, toen de vischdiefjes nog in de lucht hingen. Symon vertelde ons, dat de lachstern zeer fel was op de scholeksters en elke bonte piet, die het waagde in de nabijheid van haar nest te komen, met groote energie te lijf ging en met veel meer succes dan de vischdief. Blijkbaar kende zij haar pappenheimers. De scholeksters, welke in de vischdiefkolonie op het Groene strand van De Beer nestelen, blijken thans n.l. schandalige nestenroovers te zijn. Hun jongen voeren ze uitsluitend met donsjongen van de vischdiefjes, die daar voor het grijpen zijn; ook de eieren, liefst bebroede, zijn van hun gading. Het merkwaardige is, dat alleen de scholeksters, welke in de vischdiefkolonie broeden, zich aan dergelijke praktijken schuldig maken; de scholeksters, welke hun nesten hebben op “het Breed”, aan den binnenkant der duinen, doen het zeer waarschijnlijk niet. Met deze scholeksterplaag was het dit jaar zoo erg, dat de groote sterns in het begin van den broedtijd niet aan den gang konden komen. Elk ei, door hen gelegd, werd onmiddellijk weer door de scholeksters gekeapt, met het gevolg, dat de kolonie groote sterns dit jaar slechts pl.m. 800 paren telt (in 1930 1200 à 1500 paren) en een groot gedeelte der nederzetting ging verkassen naar Oost-Voorne, waar thans pl.m. 1000 paren broeden. Naast de plaag van de meeuwen (kapmeeuwen zilver-meeuw) zit Vogelbescherming thans ook nog met het probleem van den scholekster. Hoe staat het met de scholeksters op Griend? Wie heeft er wel eens een geval van nestenrooverij van den scholekster waargenomen? Het is te hopen, dat de lachstern van De Beer zich de scholeksters van het lijf zal weten te houden, opdat deze eerste broedpoging met succes bekroond wordt.

Dat we de lachstern thans aan de lijst van Nederlandsche broedvogels kunnen toevoegen, hebben we hoogstwaarschijnlijk aan het werk van “Vogelbescherming te danken. Sinds “De Beer” bewaakt wordt, is het aantal vogels er geweldig toegenomen, duizenden en duizenden vogels kunnen er nu ongestoord hun broedsel groot brengen. Toen ik er in 1909 voor het eerst kwam, vonden we er maar enkele klutennesten; thans wordt hun aantal op 500 paren geschat, het aantal vischdiefjes is thans het tienvoudige van vroeger. Dat ook de kleine zeemeeuw, vroeger daar ontbrekende, er thans in een dozijn paren

^a Bij een aantal afbeeldingen staan verwijzingen naar de afbeeldingen in ‘De Lachstern (Gelochelidon nilotica) op De

Beer’, Mededelingenreeks Natuurmonument De Beer nummer 9. Zie hierin afbeelding 10.

broedt, schrijf ik echter niet in de allereerste plaats toe aan “Vogelbescherming”. Misschien vindt dit zijn oorzaak in het feit, dat we thans een tijdperk tegemoet gaan, waarin de meeuwachtigen zich enorm vermenigvuldigen, een “weeldetijdperk” voor de meeuwen, een periode, waarin de meeuwen een hoofdrol zullen gaan spelen, waardoor we kunnen gaan spreken van de suprematie der Laridae. Maar de toeneming van alle andere vogels op de “De Beer”,

vooral ook de vestiging van de groote sterns in 1929, is het gevolg van de rust en veiligheid, waarvoor “Vogelbescherming” zorg draagt. Ook op de andere door “Vogelbescherming” bewaakte terreinen zien we vermeerdering der broedvogels. Dat er dit jaar weer lepelaars in de Muy op Texel broeden, danken we aan de strenge bewaking en afsluiting gedurende den broedtijd van dit unieke staatsnatuurmonument.

De lachstern, *Sterna Gelochelidon* Kl., broedvogel in Nederland, 1931 J.P. Strijbos, *Orgaan van Nederlandsche Vogelkundigen* 4, 26-27

Toen wij Zaterdag 27 Juni j.l. een bezoek brachten aan de broedkolonies op “de Beer”, Hoek van Holland, deelde de bewaker ons mede, dat hij een nest van de lachstern had gevonden. Het nest was gelegen tusschen de talrijke nesten van de vischdief en bevatte twee eieren; ik maakte er twee foto’s van. Bij het naderen van de broedplaats hoorden we al direct de typische roep van de lachstern en ofschoon we daar stonden onder een wolk luid krijschende vischdieven, was dit lachstern-geluid zóó karakteristiek dat het zonder moeite uit al die vogelstemmen te herkennen viel. Wie eenmaal een lachstern goed heeft gehoord, vergeet dit geluid nimmer meer. Moeilijker was het de vogel tusschen de tallooze vischdieven te zien te krijgen; de bewaker, die de soort van vorige jaren reeds kende en daarbij een scherp waarnemer is, hielp ons echter en toen we de lachstern eenmaal in den kijker hadden, vielen al heel duidelijk de verschilpunten met vischdief op. In de eerste plaats is het een zwaardere vogel, met een dikkere kop en opvallend zware, geheel zwarte snavel; de zwarte, althans zeer donkere pooten steken duidelijk af tegen de reinwitte onderzijde, terwijl deze bij een overvliegende vischdief nauwelijks te zien zijn. Ook in den vleugel zijn verschilpunten met vischdief op te merken. Het beste kenmerk vonden we de zware, geheel zwarte, meeuwachtige snavel. De Engelschen noemen de lachstern dan ook zeer terecht “Gull-billed Tern”.

Toen we ons op eenige afstand terugtrokken, streek de lachstern al zeer spoedig op den grond en zat al weer te broeden toen er nog maar enkele vischdiefjes neergestreken waren. Volgens den bewaker was de lachstern zeer fel in het verjagen van scholeksters, die zich hier op “de Beer” als ware nestenplunderaars hebben ontpopt. De jonge scholeksters worden in de Hoeksche sternkolonie door de oude vogels voornamelijk gevoerd met donsjongen van de vischdief

en we kunnen op “de Beer” thans spreken van een scholeksterplaag. In één geval werd geconstateerd dat twee jonge scholeksters 13 donsjongen gebracht werden van de vischdief in 6 uur tijd!

Nest en eieren van de Lachstern, *Sterna Gelochelidon* Kl.; “de Beer”, Hoek van Holland, 27 juni 1931.^b

Daar we nog nimmer eieren zagen van de lachstern, waren we verrast door de grootte, niet zoo heel veel kleiner dan van de kleine zeemeeuw. In de onmiddellijke nabijheid van het nestkuiltje lag een stukje geknikt wrakhout. Volgens den bewaker had dat aanvankelijk aan de andere zijde van het nest gelegen. Of de lachstern dit gedaan had kon hij ons niet mededeelen. Vorm, kleur en teekening der eieren deed sterk aan meeuweneieren denken, stellig niet aan het stern-type. Het nest werd gevonden doordat de bewaker, opmerkzaam gemaakt door de aanwezigheid der lachsterns, zich in de nabijheid achter een duintje verstopte en de vogels afkeek. Dat was op 17 Juni, er waren toen reeds twee eieren; wanneer de vogels met broeden begonnen zijn weten we dus niet. Het is te hopen, dat deze eerste broedpoging van deze fraaie stern-soort met succes bekrond wordt.

^b Zie afbeelding 11.

Iets over de lachstern, 1949

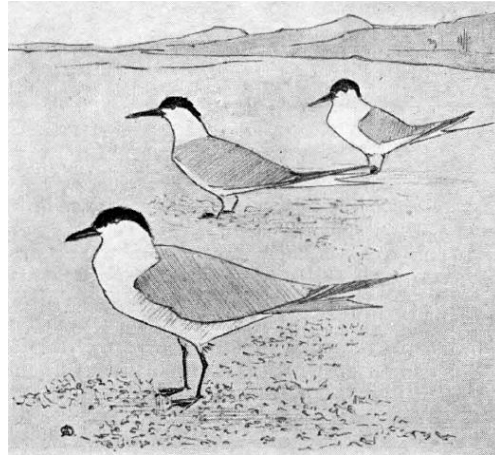
A. van den Oord, *In Weer en Wind* 12, 125-127

Het was in Juni '46, om precies te zijn: de 13de, dat mijn vriend De Waard, terugkerend van een excursie, me even kwam vertellen, dat hij een lachstern waargenomen had in de Spaanse Polder, een opgespoten terrein tussen Rotterdam en Schiedam. Hoewel het al naar de schemering liep en we dus waarschijnlijk te laat zouden komen om nog veel te zien, was ik direct bereid mee terug te gaan naar het bewuste terrein (het was een half uur fietsen), in de hoop deze voor onze omgeving zeldzame stern nog waar te kunnen nemen.

Het was ons bekend, dat er vooral na 1925 steeds meer exemplaren van deze soort in ons land werden waargenomen. Van eind Juni af tot midden September schijnt vooral in Zuidwest-Friesland een geregelde trek plaats te vinden. Het hoogtepunt van deze herfsttrek valt in Augustus. Dan moeten rond het IJselmeer op geschikte plaatsen soms wel 30 à 40 vogels per avond passeren. Zo werden op een Augustusavond in '41 aan het Amstelmeer zelfs eens 303 exemplaren waargenomen. Een respectabel aantal. Het spreekt vanzelf, dat wij in de tijd, dat wij de lachstern konden verwachten, goed uitkeken of de trekweg van deze soort zich soms in onze richting voortzette. Nooit was ons iets daarvan gebleken. Tot wij op deze avond hoopten deze mysterieuze trekker in de omgeving van Rotterdam te zien.

Onze gang was vergeefs: de lachstern vertoonde zich niet. Maar 't terrein zelf was 'n grote verrassing voor mij. Men was ongeveer een maand daarvoor opnieuw met opspuiten begonnen, waardoor een flinke plas ontstaan was met hier en daar langgerekte graseilandjes. Het wemelde er van vogels. Opvallend was het grote aantal visdieven en zwarte sterns. Dan waren er de kapmeeuwen, waarvan er zelfs enkele in eerste vliegkleed waren. We vernamen later, dat enkele paren met succes gebroed hadden. Troepen steltlopers, waarvan vooral het grote aantal kemphanen opviel, bevolkten de ondiepten en eilandjes. Vele eenden dreven op de plas.

De waarneming van een kuifeend-wijfje met drie donsjongen vergoedde ons ruimschoots het ontbreken van de lachstern die avond. Hoewel dit duikeendje zich na 1941 in ons land steeds meer uitbreidt, blijft het nog altijd een zeldzame broedvogel. Dit gebied moest wel zeer voedselrijk zijn, dat het zoveel vogels kon trekken onder de rook van een grote stad. Die grote aantallen ongepaarde vogels in een tijd, dat je verwachten zou, dat alles op eieren zit of jongen verzorgt, doen altijd weer vreemd aan. Toch zien we dit verschijnsel in lente en voorzomer overal op plaatsen, waar volop voedsel voorhanden is. Vaak lijkt het, dat deze dieren toch niet geheel geslachtsrijp zijn, wat dan blijken kan uit enkele onvolkomenheden in hun kleed. Andere vogels zijn echter weer in volkomen prachtkleed. zodat wij de reden. waarom zij geen partner gevonden hebben, slechts kunnen gissen.

De volgende dag was onze lachstern present. Het bleek een forse stern ter grootte van de grote stern, met kortere, dikkere, geheel zwarte snavel zonder gele of hoornachtige punt. Het "meeuwachtige" vliegen. waarvan in sommige boeken gewaagd wordt, viel ons niet erg op. De vleugels zijn wel wat minder smal en slank dan die van de grote stern. maar gelijken toch in het geheel niet op meeuwenvleugels. De staart is wat minder diep ingesneden. Wat later, toen we deze vogel meer keren gezien hadden, vooral mijn aandacht trok, was de grijze bovenstaart, een heel goed veldkenmerk op plaatsen, waar ook veel grote sterns vertoeven, die juist opvallen door hun blinkend witte bovenstaart.

De Spaanse Polder in 1946; rechts het dorp Overschie.

De Spaanse Polder met op de achtergrond, links, Rotterdam, rechts Schiedam.

Verscheidene malen zagen we de lachstern op jacht. Dit gaat wel heel anders dan bij grote sterns of visdieven, ooit zagen we het een of meer seconden lange “bidden”; wel even afremmen met vleugels en staart en dan volgde meestal een snelle sierlijke duik naar het wateroppervlak, waar op de manier van de zwarte sterns een of andere prooi – waarschijnlijk insecten - werd opgepikt. Op de broedplaatsen moet de lachstern behalve insecten o.a. ook kleine zoogdieren - muizen -, eieren en jonge vogels buit maken. Dit laatste verklaart misschien het feit, dat onze vogel zich altijd afzijdig hield van andere sterns en meeuwen. Een enkele maal zagen we zelfs, dat hij door kapmeeuwen verdreven werd. Ongeveer drie weken hadden we het genoegen de lachstern op ons opspuitterrein te kunnen waarnemen. In die tijd zag De Waard enkele malen, dat de lachstern naar andere vogels stootte. Eenmaal zag hij heel duidelijk, dat de vogel, laag over een ondiepe plas vliegend, plotseling naar een voedselzoekende kempiaan dook en deze flink met zijn snavel raakte, want de veren stoven eraf. De kempiaan ging er pijlsnel van door. Slechts een enkele keer hoorden we het geluid, dat ongeveer klonk als “kâjèk, kâjèk”. Andere geluiden hoorden we in de Spaanse Polder niet, wel in 1948 op De Beer, waar we in het broedseizoen regelmatig een of meer vogels waarnamen. De eerste maal, op 30 Mei, zat ik, nadat ik m’n vriend De Waard in de schuilhut gebracht had, aan de voet van een duin even een stukje te eten, toen ik plotseling boven mij het bekende “kâjèk” hoorde en opkijkend de van mij af vliegende lachstern nu gemakkelijk kon herkennen aan de grijze bovenstaart. Met de kijker kon ik het dier volgen, tot het neerstreek. Dat was iets ten Zuiden van hoekpuntspaal 122⁵, aan de rand van de noordelijkste van de twee daar liggende kleine kolonies grote sterns, die op zijn neerstrijken niet reageerden. De vogel verdween lopend achter de begroeiing. Ik zag hem niet meer opvliegen, hoewel ik nog ruim een uur, veel dichter bij, achter een laag duintje met de kijker op de loer gelegen heb. Al die tijd bleef het rustig onder de grote sterns, zodat ik moeilijk kan aannemen, dat de lachstern hun met kwade bedoelingen een bezoek bracht. Hoewel misschien voorbarig, meenden we het niet onmogelijk te achten, dat de lachstern opnieuw op De Beer broedde. Voordien was het broeden in ons land nog slechts tweemaal vastgesteld, n.l. in 1931 op De Beer en in 1944 op de Makkumerwaard.

Om de grote sterns niet te verstoren, hebben we op deze plaats niet naar een eventueel nest gezocht. Gedurende de maand Juni zagen we bij ieder bezoek aan het Vogel eiland één of meer lachslems. Op de 27ste van die maand hoorde ik voor het eerst de alarmroep. ‘s Morgens hadden we een vogel zien jagen aan de zuidkant van het eiland, in de buurt van paal 123. We vermoedden, dat de prooi uit insecten bestond, die in een plotselinge duik van de grond werden opgepikt, juist zoals we het in de Spaanse Polder bij Rotterdam van het wateroppervlak gezien hadden. Toen de vogel

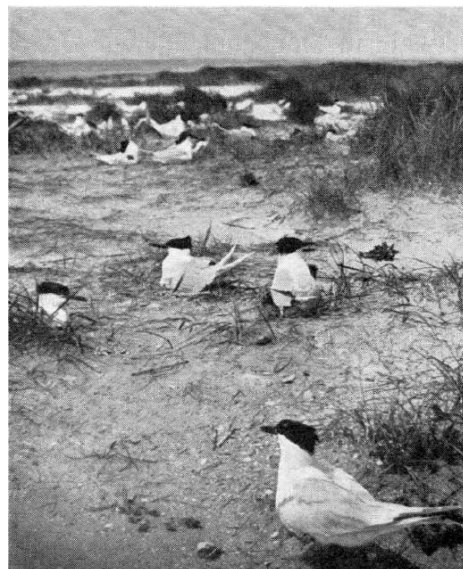
na een poosje neerstreek in de onmiddellijke omgeving van een paar grote sterns, konden we duidelijk waarnemen, dat de lachstern veel hoger op de poten staat dan de grote stern.

s Middags toen m’n vriend weer in z’n schuilhut zat, vlogen er twee lachsterns bij elkaar boven het Groene Strand. Onder mijn gasjas gedoken tegen paal 122, kon ik de vogels prachtig waarnemen. Het was hier, dat ik voor het eerst de alarmroep hoorde. Een der vogels riep onophoudelijk “kèh-kèh, kèh-kèh”. Ondanks mijn camouflage en het feit, dat ik me doodstil hield, hadden de vogels mij ongetwijfeld in de gaten. Geruime tijd bleven ze in mijn onmiddellijke omgeving jagen, telkens duikend naar het met zeepestelein begroeide Groene Strand.

In het begin van Juli bemerkten wij, gaande van de Dijk (bij dijkpaal 61) door de visdieven- en kapmeeuwen-kolonie, tussen de luidruchtig alarmerende bewoners drie volwassen lachsterns.^c Twee ervan bleven dicht bij elkaar en alarmerden zeer hevig. We zochten hier naar een eventueel nest, dat gemakkelijk te herkennen moet zijn aan de braakballen, die de lachstern gewoonlijk rond de nestkom deponeren. Het terrein was hier zeer onoverzichtelijk en wij wilden niet te lang in de kolonie vertoeven; ons zoeken bleef zonder resultaat.

Later in Juni en zelfs in Augustus werden nog enkele exemplaren waargenomen, maar we hebben niet het geluk gehad jonge vogels te zien, zodat we moeten aannemen, dat de lachsterns van De Beer in 1948 overzomeraars waren. Laat ons hopen, dat het terrein hun goed bevallen is. Mogelijk lukt het ons of anderen dan dit jaar misschien het broeden van deze soort op ons onvolprezen Vogeleiland vast te stellen.

(In 1949 werden inderdaad op De Beer 2 broedgevallen van de lachstern vastgesteld. *Redactie In weer en wind.*)

Een kolonie grote sterns.

^c ‘Dijkpaal 61’ is een van de palen langs de van noord naar zuid lopende zeezuigerdijk; de paal stond iets ten noorden van het Palenpad. Zie ook afbeelding 21.

Nieuwe broedgevallen van de lachstern, *Gelochelidon nilotica* (Gm.), in Nederland, 1949 F.P.J. Kooijmans, *Limosa* 22, 342-348

Gedurende de zomer van 1949 werden op het reservaat van de Stichting "Natuurmonument De Beer" bij Hoek van Holland, drie broedgevallen geconstateerd van de lachstern, *Gelochelidon nilotica* (Gm.). Ook in 1948 zagen we daar steeds lachsterns, maar nesten werden niet gevonden. De bewaker van het gebied, de heer Korfmaker, beweert gezien te hebben dat jonge vliegvaardige lachsterns toen gevoerd werden door de oude vogels. De mogelijkheid dat reeds in 1948 een paar gebroed heeft, is dan ook niet uitgesloten, hoewel het bekend is dat lachsterns op de trek hun jongen nog voeren (van der Meer, 1930).

Geen wonder dat we in 1949 met meer aandacht op de gedragingen van *nilotica* zijn gaan letten. Vanaf begin Mei hoorden we weer hun karakteristieke roep tussen de vele andere vogelgeluiden en soms zagen we een paar zich ophouden nabij een kleine nederzetting van visdieven, *Sterna hirundo* L. en kapmeeuwen, *Larus ridibundus* L. Meestal echter vlogen zij met grote snelheid achter elkander aan, stegen soms hoog in de lucht, waardoor we hun konden bewonderen, dan weer kwamen ze ons alarmerend in wijde bogen tegemoet.

De heer S. de Waard was de eerste die op 29 Mei een nest met 2 eieren vond, midden op het uitgestrekte zgn. "Groene strand". Vanaf begin Juni werden daar een reeks observaties gedaan en foto's gemaakt door middel van een schuiltentje, dat op circa 9 meter en later op slechts enkele meters afstand van het nest geplaatst was. Kort na het uitkomen der eieren, deelde de bewaker ons namens een der bestuursleden van de Stichting mede, dat er bij dat nest niet meer gefotografeerd en dus ook niet meer waargenomen mocht worden. Dat was wel een streep door de rekening, want nu er jongen waren, beloofde het zeer interessant te gaan worden, in verband met het voedsel, dat deze sterns aan hun Jongen plegen te brengen. Zo als bekend wijkt het voedsel geheel al van de andere bij ons voorkomende sterns. Intussen vonden de bewakers omstreeks 20 Juni een tweede nest. De heer G.A. Brouwer zag dit nest ook en deelde me mede, dat het drie eieren bevatte. Zelf heb ik, noch van het nest noch van de jongen iets gezien. Een derde nest met 2 eieren werd op 24 Juni door mij gevonden. ruim 400 meter westelijk van het eerste nest. Van dat legsel is tussen 25 en 28 Juni helaas een ei verdwenen. Hoewel in de broedtijd zeer zelden vergunningen tot het betreden van het terrein voor tochten zonder worden afgegeven, is er gezien het achtergelaten spoor toch iemand bij dat nest geweest die waar-schijnlijk de verleiding niet heeft kunnen weerstaan een der opvallend mooie eieren mede te nemen; vermoedelijk niet eens wetende, dat het een lachstern-nest betrof.

Doordat mij 2 nesten bekend waren en een groot deel van de tijd die ik op "de Beer" doorbracht, aan deze nesten werd besteed, kwam er niets van het terrein verder af te zoeken. Toen ik echter begin Juli de visdiefkolonie nabij de Brielse Maas bezocht, werd mijn

aandacht getroffen door het alarmerende geroep van een paar lachsterns. Sterk wekten deze de indruk dat broedvogels te zijn. Ondanks observeren van een hoog gelegen punt, kon ik van een nest of jongen niets gewaar worden. Bij mijn bezoek op 17 en 20 Juli was dat paar eveneens aanwezig. 7 Aug. zag en hoorde ik nog een vogel op de aangrenzende slikken. Of de jonge lachsterns van de gevonden nesten werkelijk tot vliegvaardige vogels zijn opgegroeid, is moeilijk te zeggen. De zilvermeeuwen, *Larus argentus* Pont, die zich enige jaren geleden op "de Beer" vestigden en thans ondanks uithalen en schudden der eieren, nog zeer veel jongen weten groot te brengen, mogen er misschien aansprakelijk voor gesteld worden, wanneer de jonge lachsterns niet tot vliegen zijn gekomen.

Voorkomen

In de zomer van 1931 werd, eveneens op "de Beer", de lachstern voor het eerst als broedvogel in Nederland geconstateerd (v. Oordt, 1931; Strijbos, 1931 en Thijsse, 1931). Wel werd in de jaren tussen 1931 en 1939 de lachstern er en toe op hetzelfde gebied waargenomen door de bewaker S. de Jager, doch een nest vond hij nimmer. Eerst in 1944 werd een tweede broedgeval vastgesteld, nu in Friesland op de Makkumerwaard. Haverschmidt (1951) schreef hierover reeds uitvoerig. Van IJzendoorn (1947) berichtte over een derde geval van broeden (2 nesten) in 1945 in de Wieringermeer.

Wat het voorkomen van de lachstern in onze nabuurlanden aangaat, komt vooral Denemarken op de eerste plaats. Op verscheidene beschermde gebieden worden daar elk jaar broedende lachsterns aangetroffen. Hun aantal schijnt evenwel langzamerhand achteruit te gaan. Haverschmidt (1945) gaf een goed overzicht van het voorkomen in West-Europa en Nederland, ook wat de doortrek bij ons aangaat, waardoor het mij overbodig lijkt er hier verder op in te gaan.

Lachstern, *Gelochelidon nilotica* (Gm.), direct neerstrijkend op het nest. "De Beer", Hoek van Holland, 6 Juni 1949. (Gull-billed Tern, immediately alighting on the nest). [Plaat 20, fig. 1]^d

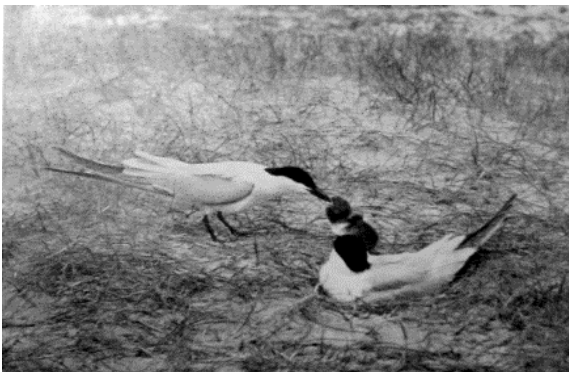
^d Zie ook afbeelding 24.

Lachstern, *Gelochelidon nilotica* (Gm.) Het nest van het 3^e broedpaar. Hoek van Holland, 25 juni 1949. (Gull-billed Tern: the nest of the 3^d breeding-pair). [Plaat 20, fig. 2]^e

Broedende lachstern, *Gelochelidon nilotica* (Gm.) van nest III. "De Beer", Hoek van Holland, 24 juni 1949. (Breeding Gull-billed Tern of the 3^d nest). [Plaat 21, fig. 1]^f

Lachstern, *Gelochelidon nilotica* (Gm.), voedselbrengend aan pullus (oud 1 dag). "De Beer", Hoek van Holland, 20 juni 1949. (Gull-billed tern). [Plaat 21, fig. 2]^g

Biotoop, nesten en eieren.

De nesten I en III lagen op het "Groene Strand", ruim 400 meter van elkaar en ongeveer 300 meter van de buitenste duinenrij verwijderd. Ze werden gevonden op lage zeer jonge duintjes, spaarzaam begroeid met biestarwegras, *Triticum junceum* L. De eieren lagen in een kuiltje op het kale zand (zie Plaat 20, fig. 2 en Plaat 21, fig. 1), van een nest was dan ook nauwelijks sprake. Nest I had als enige bekleding wat verdroogde worteltjes en sprietjes van wat biestarwegras, nest III niets. Nest II had volgens Brouwer 3 eieren. De nesten I en III bevatten bij het vinden 2 eieren, wat normaal mag

heten en overeenkomt met de gemiddelde grootte der legsels van een in Denemarken voorkomende populatie. In de jaren 1937 en 1938 werden op het eiland Madstedborg in de Oveso volgens Løppenthin (1939) resp. 114 en 66 nesten van *G. nilotica* gevonden. Ruim 54% dezer nesten bevatte 2 eieren, de overige 1 of 3.

De eieren van nest I waren ongelijk van kleur, een ei had een lichtbruine, bijna zandkleurige ondergrond met kleine grijze en donkerbruine vlekjes. Het andere een meer groenigbruine ondergrond met grijze en bruine vlekjes. De eieren van nest III waren gelijk van kleur. De ondergrond was licht zandkleurig, bezet mei lichtgrijze en donker bruine vlekken in vlekjes. De maten der eieren, waren als volgt:

Nest I 49.1 x 36.2 en 50.7 x 34,4; Nest III 48.6 x 36.7 en 51.2 x 35.3.

Het geluid

De geluiden van de lachsterns zijn wel uiterst moeilijk te omschrijven; ik beperk me dan ook tot enkele ervan. Alle bezitten ze min of meer een neusklink wat het nog lastiger maakt, bovendien hoort blijkbaar ieder iets anders in het geluid. De roep die het meest gehoord werd, wanneer de vogels ons tegemoet vlogen, gelijkt volgens mijn gehoor op khèh-khèh-khèh. Soms afgewisseld door korròh- korròh of kwjojòh- kwjojòh. Bij aflossing en voedsel brengen hoorden we steeds korròh-korròh. Wanneer een visdief een aanval deed op een broedende of op de grond staande vogel was het een snel kè-kè-kè-kè of è-è-è-è dat geuit werd.

Bij de nesten

Aanvankelijk lagen in de onmiddellijke nabijheid van nest I enkele visdiefnesten. Een mede belanghebbende verwijderde deze legsels om de lachsterns zo veel mogelijk rust te geven.^h De visdieven waren t.a.v. de lachsterns zeer agressief en zagen stellig een vijand in dit familielid. Door het verwijderen der visdieven werd misschien de omgeving wel wat rustiger, een nadeel was zeker dat niet meer nagegaan kon worden, hoe beide soorten tijdens het broeden op elkander zouden reageren. Bovendien waren de "verdreven" visdieven nog veel in de nabijheid van hun oude territorium aanwezig en vielen de lachsterns voortdurende lastig. Bij nest II lag het dichtstbijzijnde nest op grote afstand, waardoor het niet zo dikwijls tot onenigheid met de burens kwam. Een ruzietje vond wel eens plaats als een visdief toevallig overvloedig en de gevaarlijke neef gewaard werd.

13 juni kroop ik voor het eerst in mijn schuiltentje, ongeveer 9 meter van nest I. Beide lachsterns waren aanwezig. Binnen enkele minuten streek een der vogels direct op het nest neer (zie Plaat 20, fig. 1).ⁱ Dit herhaalde zich die dag meerdere malen in tegenstelling met de berichten van andere waarnemers die de vogels steeds op enige afstand van het nest zagen neerstrijken. (Haverschmidt, 1945; Niethammer, 1942) Vermoedelijk door de vrij grote afstand, stoorden zij niet om de aanwezigheid van het tentje. De volgende

^e Zie ook afbeelding 34.

^f Zie ook afbeelding 33.

^g Zie ook afbeelding 28.

^h Een curieuze omschrijving maar met 'medebelanghebbende' doelt Kooijmans waarschijnlijk op Simon de Waard.

ⁱ Zie ook afbeelding 21.

dagen, toen dit tot enkele meters afstand van het nest geplaatst was, streken de vogels wel in onmiddellijke nabijheid neer, doch niet meer direct op de eieren. Terwijl een der vogels broedde, stond de andere veel in de naaste omgeving en werd daar dan het mikpunt der visdieven. Door te attaqueren trachtten zij hem te verdrijven en ook de broedende vogel kreeg dan zijn deel. Met opengesperde snavel, waardoor de roodachtige mondholte zichtbaar kwam en onder nijdig kè-kè-kè-kè-geroep, werden de aanvallen afgeweerd. Meestal volgden meerdere aanvallen achtereenvolgens, eerst daarna keerde de rust terug.

Een uiterlijk verschil tussen beide sexen was niet zichtbaar. Eén der vogels van nest I gedroeg zich wat schuwer en bij nest III was er één met een manke poot. Door deze kenmerken hadden we enig houvast, met welke vogel we te maken hadden. Wanneer de lachsterns op de grond stonden viel hun grootte zeer in het oog, vooral ook de hoge poten en zware snavel.

Het broeden verliep zonder bijzondere gebeurtenissen. De vogels zaten gewoonlijk rustig, keerden van tijd tot tijd de eieren of sliepen; zij het met een wakend oog. In tegenstelling met Valentin Jensen (1946) zag ik bij het aflossen niets van een ceremoniële handeling. Gewoonlijk streek de aflossende vogel onder korròh-korròh-geroep bij het nest neer waarop de broedende vogel van het nest wegliep of opvloog, dit laatste soms nog vóór de andere vogel de grond bereikt had. Een enkele keer kwam het voor, dat de broedende vogel niet van het nest wilde, als de andere zich met snelle pasjes daar heen bewoog en oprong om te gaan broeden. Had het geen succes, dan liep hij weer weg en werd het even later nog eens herhaald. Meermalen viel het op dat de vogel die na de aflossing van het nest wegvloog, graag in de richting der duinen ging en zelden zeewaarts. Later begrepen we dat het in verband stond met het zoeken naar voedsel aldaar. 20 en 21 Juni kwamen de eieren van nest I uit, nadat op 16 Juni reeds de eerste barstjes zichtbaar waren. Bij mijn nadering op 21 Juni vlogen de oude vogels mij tegemoet onder voortdurend khèh- khèh- khèh-geroep, soms afgewisseld door korròh- korròh. Nu waren zij veel luidruchtiger. Een ging zelfs tot een aanval over toen ik dicht bij het nest kwam en vloog een paar maal rakelings langs mijn hoofd. Twee jongen lagen in het nest, het kleinste pas droog. Het was merkwaardig te zien dat beide jongen uit één nest zo veel in kleur verschilden. Ook Heinroth (1931) berichtte hierover als volgt: "Sehr auffallend wirkt die ungemein verschiedene Färbung ganz junger Lachseeschwalben, und zwar trifft man gelbliche und graugeflechte im selben Nest ...." Het oudste jong was vrij donker egaal grijsbruin op de rug. Het andere lichtgrijs met donkere vlekjes. Het jong van Nest III, dat 5 Juli uit het ei kwam, was weer anders getint, meer zandkleurig en licht gevlekt. De snaveltjes waren rose met zwarte punt, de pootjes roodachtig. De vleugeltjes die bij alle jongen opvallend wit waren en daardoor sterk afstaken, zouden mogelijk een activerende- functie kunnen hebben bij het voeren. Met trillende uitgespreide vleugels liepen ze de voedselbrengende oude vogels

wel tegemoet. Al spoedig verlieten de jongen het nest en na enkele dagen waren ze slechts met moeite terug te vinden.

Voedsel, braakballen en jagen

Het voedsel dat de jonge lachsterns in hun eerste levensdagen kregen, bestond voornamelijk uit insecten. Evenals visdieven en andere hier bekende sterns enkele meters boven het water kunnen vliegen en rondzien naar, een visje. op dezelfde manier vlogen de lachsterns zoekend naar voedsel, 3 tot 5 meter boven het voornamelijk met schorrenkruid, *Sueda maritima* Dum., begroeide strand. Wordt een insect bij een plantje ontdekt, dan remden zij hun vlucht, stonden even vrijwel stil, gingen daarna met een sierlijke duikvlucht op hun doel af en pikten het zonder de grond aan te raken al vliegende weg. P. Valentin Jensen (1946) gaf van die wijze van voedsel zoeken een zeer goede beschrijving met duidelijke tekening. (zie ook van der Meer, 1930). De prooi werd bijna in de uiterste punt van de snavel vastgehouden en direct naar de jongen gebracht (zie Plaat 21, fig 2).¹ Soms werden ook wel, zij het sporadisch, heel kleine visjes gevoerd. Bij een mijner bezoeken toen de jongen het nest reeds verlaten hadden, vond ik twee braakballen. De inhoud daarvan bestond uit muizenhaar en fragmenten van 2 schedeltjes en onderkaken van veldmuis, *Microtus arvalis* (Pall.). Het voedsel schijnt nogal verschillend te kunnen zijn. Uit een aantal door Andersen (1945) onderzochte braakballen werden resten teruggevonden van 80 veldmuizen, 26 spitsmuizen, 128 kikvorsen, 16 hagedissen. een onbepaald aantal insecten en ook een 5 tal zangvogels. waaronder graspieper, kwikstaart en winterkoning. Behalve een zeer klein balletje met visgraatjes. waren dit de 2 enige braakballen die we ondanks zorgvuldig zoeken, bij de nesten hebben gevonden.

Op 1 Juli zagen we een lachstern jagen in de omgeving van nest I volgens de reeds omschreven manier. Nu gold het echter geen jacht op insecten, maar een donsjong dat van de grond werd opgepikt. Hij vloog er mee omhoog en liet het vallen om het vervolgens weer van de grond op te nemen, Een alarmerende Scholekster, *Haematopus ostralegus* L., stond in de nabijheid en enkele kluten, *Recurvirostra avosetta* L., vlogen nerveus rond. Na het eerste vallen leefde het jong nog en deed pogingen om weg te lopen Na de vierde val bleef het liggen Doordat we er plotseling snel naar toe liepen, liet de lachstern zijn prooi in de steek en vonden we een dood klutenjong. Na dit voorval heb ik nog een paar maal lachsterns tijdens het voedselzoeken van grote voorwerpen van de grond zien opnemen. Wat het betrof was meestal door de grote afstand niet te zien. Naumann (1905) maakte er reeds melding van, dat door *nilotica* ook jonge vogels en eieren als voedsel genomen worden.

De lachsterns zochten hun voedsel voor een groot deel boven het begroeide strand dicht bij de buitenste duinen. Het gevolg daarvan was, dat de jonge lachsterns zich langzaam aan in die richting verplaatsten. 1 Juli vond ik een jong van Nest I al tamelijk ver van zijn

¹ Zie afbeelding 33.

nest verwijderd. Een nadeel was het stellig, dat in de duinen een flinke kolonie zilvermeeuwen, *Larus argentatus* Pont, gevestigd was. De mogelijkheid dat de jonge lachsterns spoedig een prooi van deze meeuwen zijn geworden, lijkt ons waarschijnlijk. De laatste datum dat ik één der jongen van nest I zag, was 1 Juli. Het jong van nest III dat 5 Juli uitkwam en 9 Juli door mij geringd werd, kon daarna niet weer teruggevonden worden. De jongen van nest II waren eveneens na enkele dagen onvindbaar. De volwassen vogels zag ik in de tweede helft van Juli nog op hun jachtterrein.

Summary

In June 1949 the breeding of three pairs of Gull-billed Terns, (*Gelochelidon nilotica* (Gm)) was observed on the birds Isle "de Beer" near Hook of Holland. This was the fourth nesting-case of *Gelochelidon nilotica* positively proved in the Netherlands and the second one on "de Beer" The food that this nestling got, consisted principally of insects and only some small fishes.

Near the nests totally three vomit-balls were found with the following contents: two pellets with hairs, fragments of brain-pans, lower-jaws and bones of fieldmice (*Microtus arvalis* Pall.); the third pellet contained fish-bones. Once we saw that a young (nestling) Avocet, (*Recurvirostra arosetta* L.) was caught by a Gull-billed Tern.

The young Gull-billed Terns had apparently been seized by Herring-Gulls (*Larus argentatus* Pont.), which were breeding in the neighbourhood.

Literatuur

- Andersen, J. 1945: Sandternens (*Gelochelidon nilotica* (Gm.) Fode. Dansk Ornith. Foren. Tidsskrift 39. p.p 198-205.
- Haverschmidt, Fr. 1945: Een nieuw broedgeval van de Lachstern. *Gelochelidon nilotica* (Gm.) 11. ni/ot/ca (G m.) In Nederland. Ardea, 33. p.p. 117-125.
- Heinroth, O. u. M. 1931: Die Vögel Mitteleuropas, Band IV, p. 57.
- Jensen, P. Valenin. 1946: Nogle jagttagelser over Sandternens (*Gelochelidon nilotica* (Gm.)) Biologie. Dansk Ornith. foren. Tidsskrift 40. p. 84, p. 88
- Løppenthin, Bernt. 1939: Ornithologiske Studier fra Ovesø. Thy. Dansk Ornith. Foren. Tidsskrift, 33. p. 81
- Meer, G. van der. 1930: Waarnemingen van de lachstern *Gelochelidon nilotica* Kl. in Nederland I. Org. Club Ned. Vogelk. 3, p. 75.
- Naumann, J.F. 1906: Naturgeschichte der Vögel Mitteleuropas. Bd. XI, p. 151.
- Niethammer, G. 1942: Handbuch der Deutschen Vogelkunde. Bd III. p. 301.
- Oordt, G. van. 1931: Drie nieuwe Nederlandsche broedvogelsoorten. Ardea 20, p. 151.
- Strijbos, J.P. 1931: De lachstern. *Gelochelidon nilotica* Kl. broedvogel in Nederland. Org. Club Ned. Vogelk. 4, p. 26.
- Thijssen, Jac. P. 1931: Onze nieuwe gasten. Lev. Natuur, 36, p.p. 209-211.
- IJzendoorn, A.L.J. van. 1947: Broedvogels van de Wieringermeer in 1945 en 1946. (26ste publicatie van de "Club der Zuiderzeewaarnemers") Limosa 20, p. 147.

Drie broedparen van de Lachstern, *Gelochelidon nilofica* (Gm.), op “De Beer”, Rozenburg, in 1949, 1950 Simon de Waard, *Ardea* 37, 161-167

Inleiding

In 1948 namen A. M. Van den Oord en schrijver dezes tijdens het broedseizoen herhaalde malen Lachsterns waar boven de strandvlakte van het natuurmonument “De Beer” op het eiland Rozenburg. Er toefden toen naar alle waarschijnlijkheid twee paren, waarvan het eene zich geregeld vertoonde in de omgeving van het zgn. Palenpad en het andere aan de Zuidpunt. Elke maal dat wij in de buurt van deze plaatsen kwamen, vlogen de Lachsterns, samen met de in de omgeving broedende Visdiefjes (*Sterna hirundo* L.), Kapmeeuwen (*Larus ridibundus* L.), en Grote Sterns (*Sterna sandvicensis* Lath.) onder alarmerend geroep rond. De mogelijkheid bestaat dus, dat de soort reeds in 1948 op De Beer gebroed heeft; wij hebben toen echter geen nest kunnen vinden en ook de bewakers, die van de aanwezigheid van de vogels op de hoogte waren, zijn daarin niet geslaagd.

In 1949 zijn Van den Oord en ik er wèl in geslaagd een nest van de Lachstern te vinden. Op 29 Mei, onderweg naar de Zuidpunt, waar wij deze stern hoopten te zullen aantreffen, verschenen halverwege de strandvlakte twee Lachsterns boven ons, die voortdurend alarmeerden. Plat op het strand liggend volgden wij de twee vogels met de kijker; zij bewogen zich geleidelijk in zuidelijke richting en na enige tijd rondgevlagen te hebben boven een complex lage duintjes, streken zij daar neer.

Het viel ons op, dat de vogels in de vlucht, evenals bij het neerstrijken en wanneer zij stil op de grond stonden, voortdurend werden aangevallen door de Visdiefjes. Wij veronderstelden daarom, dat zij neergestreken waren om de eieren van deze sterntjes te roven, vooral omdat zij spoedig weer opvlogen en na korte tijd op een andere plaats in dezelfde omgeving opnieuw neerstreken. Na enige tijd keerden zij echter terug naar de plaats, waar zij de eerste maal waren neergedaald. Ondanks de grote afstand zagen wij duidelijk dat een van de vogels ging zitten; de ander bleef in de nabijheid staan. Toen er na enige tijd geen verandering in de houding van de vogels gekomen was, achten wij het ogenblik gekomen om een onderzoek in te stellen. Zodra wij ons op weg begaven, gingen alle in de omgeving broedende vogels, Lachsterns inclusief, onder alarmgeroep op de vleugels. Op de plaats gekomen, waar wij gezien hadden, dat de ene vogel was gaan zitten, ontdekten wij tot onze grote vreugde een nestkuiltje met twee eieren.

Op een flinke afstand van het nest improviseerden wij van een kist en wat planken een schuilhut. Daaruit zag ik, enige tijd nadat Van den Oord zich verwijderd had, de twee Lachsterns pogingen doen op de schelpvlakte in de buurt van het nest neer te strijken. Zij werden daarbij weer voortdurend door de partners van de in de omgeving broedende Visdiefen heftig aangevallen, zodat het geruime tijd duurde eer de vogels definitief waren neergestreken. Een van de vogels begaf zich

naar het nest en ging zitten broeden, de andere bleef op enige afstand staan en ging zich in de veren pluizen.

Na een uurtje kwam Van den Oord mij afhalen. Wij lieten de schuilhut staan en nadat ik uit een 5-tal visdiefjesnesten, die op en naast het “lachstern-duintje” lagen, de eieren verwijderd had, verlieten wij de omgeving. Ik hoopte door het verwijderen van deze legfels de Lachsterns aan een rustiger omgeving te helpen. De naaste visdiefjesnesten lagen nu op ongeveer 20 m afstand, terwijl er nadien geen nieuwe nesten van Visdiefjes meer in de omgeving van de Lachsterns verschenen zijn.

De volgende dag ben ik vergezeld van een kennis teruggegaan, de schuilhut werd op ongeveer 6 m afstand van het nest geplaatst en in de loop van de dag kon ik reeds enkele filmopnamen en foto's van de Lachsterns maken.

Toen de eieren op 17 Juni barstjes vertoonden, heb ik van kortere afstand enkele foto's gemaakt. Ook op 19 Juni, toen een ei was uitgekomen, heb ik enkele opnamen gemaakt, evenals op 21 Juni, toen het 2e ei uitgekomen was; de jongen werden toen tot mijn teleurstelling reeds door de oude vogels uit het nest gelokt.

Omstreeks half, Juni was aan de bewakers nog een 2e nest van de Lachstern bekend, dat zich in de omgeving van het zgn. Palenpad bevond. Dit nest werd op 19 Juni door de heren G.A. Brouwer en G.J. van Oordt bezocht. Het bevatte toen 3 eieren van een geelbruin type en met beide polen enigszins stomp. Tussen de vele Kapmeeuwen, die boven de omgeving alarmeerden, werd ook één schreeuwende Lachstern opgemerkt. Toen ik op 21 Juni met de bewaker Korfmaker dit legsel wilde gaan bekijken, troffen wij het nest leeg. Hoewel wij er enige tijd naar gezocht hebben, konden wij geen jongen vinden; wel was er een Lachstern de buurt, die gedurig alarmeerde.

Van de heer F.P.J. Kooymans ontving ik bericht, dat hij op 24 Juni een 3e nest had gevonden, dat 2 eieren bevatte. Dit nest lag ongeveer 500 m ten Zuidwesten van het eerst gevonden legsel. Op 29 Juni trof Kooymans nog maar één ei in dit nest aan; het feit, dat er voetstappen bij het nest stonden afgedrukt, doet vermoeden, dat iemand een ei uit het nest genomen heeft. Het overgebleven ei kwam op 5 Juli uit en op 9 Juli ringde Kooymans het jong, dat toen dus 4 dagen oud was.

Enkele malen hebben wij in Juni eveneens twee Lachsterns waargenomen, aan de Zuidpunt en ook Kooymans zag daar op 12 Juli twee stuks, die voortdurend alarmeerden. Van dit paartje werd echter geen nest gevonden.

38

De jonge lachstern wordt gevoerd. Hoek van Holland, Juni 1949. [Plaat XIX]^k

40

De beide jonge Lachsterns, die duidelijk in kleur en grootte verschillen. Het donkere jong kwam ± 2 dagen eerder uit het ei dan het lichte. [Plaat XX, fig. 1]^l

Het paar Lachsterns met hun donsjongen (het 2e jong bevindt zich onder de staart van de rechtse oude vogel). Zij hebben de snavels opengesperd als afweer tegen een aanvallend Visdiefje. [Plaat XX, fig. 2]^m

Verspreiding

Wat de verspreiding van deze sternsoort betreft zou ik willen verwijzen naar de publicatie van Haverschmidt, die betrekking heeft op het tweede broedgeval van de Lachstern in Nederland in April 1944 (Ardea 33, pp, 118-120).

Voorkomen in Nederland

Ook hiervoor kan ik volstaan met te verwijzen naar de bovengenoemde publicatie. Wel dient hier nog vermeld te worden, dat de Lachstern in 1945 gebroed heeft op een eilandje in de ondergelopen Wieringer-meerpolder, alwaar eind Juni een nest met 2 eieren gevonden is en op 24 Juli een nest met één ei. (A.L.J. v. IJzendoorn: Broedvogels v. d. Wieringermeer, Limosa 20, 1945, nrs 1-3, p, 147).

Biotoop, nest en eieren

De drie nesten zijn gevonden op de strandvlakte van De Beer, het natuurmonument op het eiland Rozenburg, Het eerste en het derde nest bevonden zich op de zuidelijke helft van de enorme strandvlakte, betrekkelijk dicht bij zee, in lage duintjes begroeid met Biestarwegras (*Triticum junceum* L.). Het tweede nest lag wat meer naar binnen, maar nog vóór de dijk, die de scheiding vormt tussen de strandvlakte en het duinterrein. Het bevond zich midden in een kleine vlakte, omgeven door lage duintjes begroeid met Helm (*Ammophila arenaria* Lk.) en Duindoorn (*Hippophaë rhamnoides* L.). In de omgeving van het eerste en het derde nest broedden in hoofdzaak Visdieven (*Sterna hirundo* L.), in die van het tweede nest vooral Kapmeeuwen (*Larus ridibundus* L.), maar ook Visdieven. In alle drie gevallen waren de nestkuiltjes tamelijk groot en diep en hadden geen of bijna geen bekleding. De eieren van het eerste nest vertoonden een duidelijk verschil in kleur en afmetingen. Het ene ei was groenig van: kleur en mat 49,1 x 36,2 mm, het andere ei was geelbruin van kleur, en mat 50,7 x 34,4 mm (gemeten door Kooymans). Op 16 Juni vertoonde het bruine ei barstjes. Op 19 Juni vonden wij een jong, dat al droog was, terwijl de doppen van het ei nog in het nest lagen. Bij ons vertrek hebben wij ze voor het Rijksmuseum van Nat. Historie verzameld. Het tweede ei kwam uit op 20 Juni; Kooymans trof het tweede jong dien morgen nog niet geheel opgedroogd aan, een gedeelte van de eischal lag nog in het nest.

Kleurverschil van de donsjongen

Het op 19 Juni geboren jong was donker van kleur. De bovenzijde was vrijwel egaal bruinzwart. Het tamelijk flinke snaveltje was rose met een zwarte punt en witte eitand. De pootjes waren oranjegeel. Het op 20 Juni geboren jong was lichter van kleur; de bovenzijde was muisgrijs. Uit het lichtstgekleurde ei was dus het lichtstgekleurde jong gekomen (zie Plaat XX, fig. 1).

Gedrag en geluiden van de vogels

De Lachsterns konden, toen de Visdiefjes nog in de directe omgeving broedden, bijna niet bij hun nest

^k Zie ook afbeelding 30.

^l Zie ook afbeelding 29.

^m Zie ook afbeelding 35.

neerstryken, maar deden dit op enige afstand om dan lopend het nest te naderen. Na de verwijdering van de visdieflegsels daalden de vogels meestal op of vlakbij het nest neer, behalve wanneer zij door iets in de schuilhut (bv. het verwisselen van lens) verontrust waren; dan streken zij weer op grotere afstand neer. Zoals reeds is opgemerkt, werden de Lachsterns zowel wanneer zij op de grond stonden als wanneer zij vlogen voortdurend door de Visdiefjes bestookt. Meestal ontweken zij hun aanvallers zonder afwerende bewegingen te maken of geluiden voort te brengen. Toen de jongen geboren waren en de oude vogels met hun kroost op de lage duintjes rondscharrelden, kwam telkens een Visdief naar de vogels stoten, die daarop reageerden met het afwerend opsteken van de kop en het uitstoten van een nijdig “é,é,é,é”, waarbij zij de snavel opensperden, zodat de roodachtige mondholte te zien kwam (zie Plaat XX, fig. 2). Volgens Haverschmidt (1945) zou de mondholte geel gekleurd zijn; Kooijmans vond echter ook, dat de kleur roodachtig was. Bij hun vluchten over het terrein werden de Lachsterns niet alleen verdreven en achtervolgd door Visdiefjes, maar ook door Dwergsterns (*Sterna albifrons* Pall.), zoals ik enkele malen kon constateren. Bleven de Lachsterns op de broedplaats passief bij het overvliegen van sterns (ook van Grote sterns), zodra een Kapmeeuw in de buurt kwam werden zij opgewonden en riepen luid “tje-hùh, tje-hùh”, ook wel “hùhùhùhùh”, dezelfde geluiden, die de Lachsterns laten horen als zij alarmeren, waarbij dan vooral het “hùhùhùhùh” gehoord wordt. Deze roepen klinken eenigszins nasaal, zodat men, om een goede indruk van de lachstern-geluiden te krijgen, deze door de neus moet uitspreken. Bij het aflossen riep de aflossende vogel zeer druk “tje-hùh, tje-hùh”, soms met de snavel bijna gesloten, soms met geopende snavel en dan klonk het zeer luid en hard. De op het nest zittende vogel maakte binnensmondse geluidjes, strekte zich plat op het nest uit en vloog meestal plotseling weg op het ogenblik, dat de aflossende vogel hem dicht genaderd was.

Wanneer de vogels naast elkaar stonden was er een duidelijk verschil in houding; de ene vogel, die ik voor het ♂ hield, stond fier rechtop, de andere had een meer gebogen houding. Ik zag dit vooral goed op 30 Mei, toen ik de schuilhut voor het eerst dicht bij het nest geplaatst had. De vogel, die ik voor het ♀ hield, was geschrokken van het verwisselen van de lens; zij was opgevlogen van het nest en er enige meters achter neergestreken. Vrij spoedig daarna kwam de andere vogel aanvliegen met een visje in de snavel, dat hij aan de van het nest gevlogene vogel aanbood, die het onmiddellijk accepteerde en inslikte. Het ♂ draaide in extasehouding om het “♀” heen, om haar daarna, toen zij steeds aarzelde naar het nest terug te gaan, met de borst in de richting ervan te duwen; in die ogenblikken leek het “♂” veel groter dan het “♀”.

Op 30 Mei was de partner in de morgenuren steeds in de nabijheid van de broedende vogel, in de middag bleef hij urenlang uit de buurt. De broedende vogel zat zeer vast; toen in de verte een groepje mensen passeerde, verlieten alle in de omgeving broedende Visdieven, Kluten (*Recurvirostra avoselta* L.) en

Scholeksters (*Haematopus ostralegus* L.) hun nesten om alarmerend rond te vliegen, maar de Lachstern bleef rustig zitten. Ook toen ik een paar maal hevige hoesten moest, bleef de vogel zitten. Bewegingen verontrustten de vogel wél; bij het heel voorzichtig verwisselen van de camera's vloog de vogel op, om na een korte aarzeling weer naar het nest terug te keren. Op 16 Juni was ik bijna de gehele dag in de omgeving van de broedplaats en zag toen steeds maar één vogel. Die dag vond ik naast het nest een braakbal, ter grootte van een hazelnoot, bestaande uit heel kleine stukjes visgraat; Kooijmans vond later een braakbal, die bestond uit muizenhaar.

Voedsel

Behalve de keer, dat de ene vogel de andere met een visje voerde, heb ik niet kunnen waarnemen welk voedsel de Lachsterns gebruikten. Wel zag ik, evenals in 1948, de vogels boven het Groene Strand jagen; wanneer zij iets waarnamen (insecten?), bleven zij even staan “bidden”, om dan met een sierlijke boog naar beneden te komen en al vliegende iets van de grond op te pikken. De gevonden braakballen getuigen er van, dat de Lachsterns op De Beer zich in ieder geval ook met vis en muizen voeden. Kooijmans meldde mij het volgende: Op 1 Juli zag ik een Lachstern boven het Groene Strand jagen en vrij grote voorwerpen opnemen, om deze van enkele meters hoogte weer te laten vallen. Tot vijf maal toe zag ik de vogel een levend donsjong van het strand oppakken en weel laten vallen. Toen ik er snel heen liep, liet de Lachstern zijn prooi in de steek: het bleek een enkele dagen oude jonge Kluut te zijn, die net dood was. Wat het voedsel betreft, dat de jongen kregen: op 19 Juni, toen het eerste ei uitgekomen was, bleef het jong tot ongeveer 12 v.m. stil onder de veren van de oude vogel zitten, daarna begon het te piepen en trachtte het af en toe onder de oude vogel vandaan te kruipen. Nu verdween de in de buurt toevende partner en toen hij na enige tijd terugkeerde, had hij een klein insect in de snavel, dat hij het jong toestopte (zie Plaat XIX). De broedende vogel had zich even van het nest verwijderd, maar nadat het jong gevoerd was, keerde hij direct terug om verder te broeden. Ik zag nog tweemaal het voeren met een insect (?), daarna bleef het jong weer rustig onder de oude vogel zitten.

Al die tijd lag de eischaal in het nest. Ik had gehoopt het wegbrengen van de dop te kunnen filmen, maar er gebeurde niets. Nu eens lag de dop naast, dan weer onder de vogel; tenslotte kwam de dop op de vleugelbocht terecht en de eerste de beste maal, dat de vogel opstond, viel de dop naast het nest en werd door de wind een eindje weggeblazen. Volgens Kooijmans, die de volgende dag in de schuilhut zat, werden ook de schaalresten van het 2e ei, dat toen uitgekomen was, niet door de vogels verwijderd, maar door hem 's avonds medegenomen.

Op 21 Juni zag ik, dat het grootste jong gevoerd werd met een visje, dat de oude vogel in de snavel had meegebracht. Daarna zag ik enkele malen, dat beide jongen gevoerd werden met nietige brokjes, die door de oude vogels werden opgebraakt en de jongen in het wild geopende bekje gestopt werden.

In de namiddag van de 21ste brak ik de schuilhut af en na de jongen, die in de buurt rondscharrelden, in het nest gezet te hebben, verliet ik de omgeving. Op 26 Juni ben ik teruggegaan; ik heb toen geen jongen gezien en de Lachsterns, die in de buurt rondvlogen, alarmeerden slechts flauwtjes. Kooijmans deelde mij mede, dat hij op 1 Juli nog één jong van “mijn” nest gezien had en op 9 Juli het enige jong van “zijn” nest. Daarna heeft niemand meer iets van de jonge Lachsterns ontdekt. De waarschijnlijkheid is groot, dat de jonge Lachsterns van de drie de nesten, een enkele misschien uitgezonderd, het er niet levend afgebracht hebben. Volgens de algemene opinie zouden de Zilvermeeuwen (*Larus argentatus* Pont.) hiervoor verantwoordelijk zijn. Wanneer deze mening juist is, zal het de vraag zijn of de Lachsterns, zo zij in de komende jaren opnieuw op De Beer komen broeden, er ooit in zullen slagen hun jongen hier groot te brengen, want het zilvermeeuwengevaar neemt hier eer toe dan af.

Summary

Three nests of the Gull-billed Tern were found on the sandy beach of the “De Beer” (the bird sanctuary on the island of Rozenburg near Hook of Holland) In 1949. In the neighbourhood of the Gull-billed Tern, mainly Common Terns and some Black-headed Gulls were nesting. Common Terns were continually attacking the Gull-billed Terns on the ground (Plate XX, fig. 2) as well as in the air. The eggs of 2 of the nests were hatched, the clutch of the 3rd one disappeared. In one of the nests a striking difference in colour between the young in down existed (Plate XX, fig. 1). Probably none of the young Terns survived. The current opinion is that the Herring-Gulls are responsible for this fact. Pellets of the Gull-billed Tern showed that the food consisted of fish and mice. Insects were caught to and presented to the young (Plate XIX). Once it was observed that a Gull-billed Tern captured and killed a nestling in down of the Avocet. The breeding of this species in the Netherlands is previously recorded and well in 1931, 1944 and 1945. Overschie, October '49.

Nogmaals de Lachstern, 1950

S. de Waard, *In Weer en Wind* 12, 187-193

In het verslag van mijn belevenissen op “De Beer” gedurende het broedseizoen in 1948, evenals in het kortgeleden verschenen artikel van mijn vriend Van den Oord over de lachstern, hebt u kunnen lezen hoe wij in 1948 tevergeefs naar het nest van deze “stern met de meeuwensnavel” gezocht hebben. Er waren toen naar alle waarschijnlijkheid twee paren, waarvan één paar zich geregeld vertoonde in de omgeving van het zg. Palenpad en het andere paar aan de Zuidpunt: zoals gezegd zijn wij er in '48 niet in geslaagd een nest te vinden, wat echter de mogelijkheid niet uitsluit, dat ze er tóén reeds gebroed hebben!

Tot en met 1948 waren in totaal drie of eigenlijk vier broedgevallen van de lachstern in ons land geconstateerd. Het eerste dateert van 1931, toen de heer S. de Jager, die in die jaren in het broedseizoen bewaker op De Beer was, de voldoening smaakte op zijn domein het eerste nest mei twee eieren van de lachstern te vinden. Het tweede nest werd in 1944 gevonden door de heer B. Sterkenburg, die bij het fotograferen van grote sterns op de Makkumerwaard bij Molkum (Fr.) een paartje sterns opmerkte, dat hem opgevallen was door de lachende geluiden, die de vogels lieten horen en die hij, zoals bleek terecht, voor lachsterns hield: het nest bevatte twee eieren, die enkele dagen later helaas leeggedronken bleken, waarschijnlijk door zwarte kraaien. Het derde broedgeval werd vastgesteld door de heer H. v. d. Lee, die in 1945 op een eilandje in de toen geïndunde Wieringermeerpolder een nest vond mei twee eieren, die na enige weken uitkwamen: in dezelfde omgeving vond de heer C. Bals, jacht-opziener, op de 24ste Juli een nest met één ei, dat na enige tijd verlaten bleek. Dat waren dus tot en met 1948 de met zekerheid geconstateerde broedgevallen in ons land.

Voor het geval u niet mocht weten waar de broedgebieden van de lachstern gelegen zijn, kan ik u mededelen, dat hij in hoofdzaak broedvogel is in het Middellandse Zeegebied, het Zwarte- en Kaspische Zeegebied, in Klein Azië, Turkestan, Perzië, India en op Ceylon en verder zijn er in Midden- en West-Europa nog enige geheel geïsoleerde broedplaatsen van de lachstern bekend. De belangrijkste van de Westeuropese broedplaatsen liggen in Denemarken, vooral in het Westen en Noorden van Jutland.

Volgens vele ornithologen zouden de lachsterns die tussen 1930 en 1940 op de Noordfriesse eilanden

Norderoog en Amrum gebroed hebben, afkomstig zijn geweest van de Deense populatie. Ook de lachsterns, die bij ons vooral in Augustus in de omgeving van het IJsselmeer en speciaal aan het Amstelmeer soms in vrij grote aantallen op de trek waargenomen worden, zullen wel van Deense komaf zijn. Tegenwoordig wordt de lachstern bij ons veel talrijker op de trek waargenomen dan vroeger en dit is eigenlijk heel merkwaardig, want, zoals bekend, gaat de lachstern in Denemarken als broedvogel juist de laatste tientallen jaren sterk in aantal achteruit. Vandaar dat wel verondersteld wordt. o.a. door Van der Meer, Emeis en ook Haverschmit 1), ⁿ dat er mogelijk nog kolonies van lachsterns zijn, die nog niet bekend zijn, waarbij bijvoorbeeld gedacht wordt aan sommige plaatsen op het vasteland van Sleeswijk-Holstein.

Mochten wij in 1948 geen succes boeken, in 1949 zijn Van den Oord en schrijver dezes er wél in geslaagd een nest van de lachstern te vinden. Op 29 Mei, toen we onderweg waren naar de Zuidpunt van De Beer, waar wij de lachsterns hoopten te zullen zien, verschenen halverwege de strandvlakte twee exemplaren boven ons, die voortdurend alarmeerden. Plat op het strand liggend, volgden wij met de kijker de twee vogels, die zich geleidelijk in zuidelijke richting bewogen en, na enige tijd rondgevologen te hebben boven een complex lage duintjes, daar neerstreken.

Lachstern (*Gelochelidon nilotica*).^o

Ondanks de grote afstand zagen wij duidelijk, dat één van de vogels ging zitten; de tweede vogel bleef in de nabijheid slaan. Toen na enige tijd geen verandering in de houding van de vogels gekomen was, achtten wij het ogenblik gekomen, om op die plaats een onderzoek te gaan instellen. Zo gauw wij ons op weg begaven, gingen alle in de omgeving broedende vogels, de lachsterns inclusief, onder alarmerend geroep op de vleugels.

Op de plaats gekomen, waar wij de ene vogel hadden zien zitten, ontdekten wij lot onze grote vreugde een nestkuiltje met twee eieren. Op een flinke afstand van het nest improviseerden wij van een kist en wal planken,

ⁿ Zie einde artikel.

^o Zie ook afbeelding 25.

die wij op het strand vonden, een schuilhut vanwaaruit ik, nadat Van den Oord zich verwijderd had, na enige tijd de twee lachsterns pogingen zag doen op de schelpvlakte in de buurt van het nest neer te strijken. De lachsterns werden daarbij voortdurend door de partners van de in de omgeving broedende visdieven heftig aangevallen, zodat het geruime tijd duurde, eer de vogels definitief neerstreken. Eén van de vogels begaf zich naar het nest en ging zitten broeden, de andere bleef op enige afstand van het nest staan en ging zich in de veren pluizen.

Na een uurtje kwam Van den Oord mij weer afhalen. Wij lieten de schuilhut staan en nadat ik uit een vijftal visdieven nesten, die op en naast het “lachsternduintje”, lagen, de eieren weggenomen had, verlieten wij de omgeving. Ik hoopte door het verwijderen van de visdiereieren de lachsterns aan een rustiger omgeving te helpen. De naaste visdievennesten lagen nu op ongeveer 20 meter afstand (er zijn daarna geen nieuwe nesten van visdieven in de onmiddellijke omgeving van het lachsternnest verschenen). Die nacht sliep ik zeer onrustig, gekweld als ik werd door de gedachte, dat door onze manipulaties een meeuw of een scholekster de lachsterneieren ontdekt en leeggedronken zou hebben. Ik had dan ook pas rust, toen ik de volgende morgen op het strand komend vanuit de verte door de kijker de lachsterns, één zittend en één staande, op het duintje zag, maar werkelijk opgelucht voelde ik me pas, toen ik bij het nest kwam en de eieren zag! Ik heb nog niet vermeld, dat de eieren een duidelijk verschil in kleur en afmetingen vertoonden. Het ene ei was groenig van kleur en mat 49,1 x 36,2 mm, het andere ei was geelbruin van kleur en mat 50,7 x 34,4 mm (gemeten door F.P.J. Kooymans). Op de foto zijn deze verschillen tamelijk goed te zien.

Nest en eieren van de lachstern, De Beer, 29 Mei 1949.^p

19 Juni. Eén ei is uitgekomen.^q

21 Juni. Jongen van de lachstern.^r

Diezelfde dag heb ik, geholpen door een kennis, de schuilhut op enige meters afstand van het nest geplaatst en nadat mijn helper verdwenen was en de vogels bij het nest teruggekeerd waren, enkele filmopnamen en foto's van de lachsterns gemaakt.

Voordat de vogels neerstreken, werden ze, evenals de vorige dag, bij het rondvliegen steeds aangevallen door visdieven: meestal ontweken de lachsterns de aanvallers zonder afwerende bewegingen te maken of geluiden voort te brengen. Bleven de lachsterns op de broedplaats passief bij het overvliegen van sterns (ook van grote stern), zodra een kapmeeuw in de buurt kwam, werden zij opgewonden en riepen luid “tje·hùh, tje·hùh”, ook wel “hùhùbùhùh”, dezelfde geluiden, die de lachsterns laten horen als zij alarmeren, waarbij dan vooral het “hùhùbùhùh” gehoord wordt. Het zijn nasale geluiden, zodat men, om een goede indruk te krijgen van de lachsterngeluiden, deze dan ook door de neus uit moet spreken. Bij het aflossen riep de aflossende vogel zeer druk tje·hùh, tje·hùh, soms met de navel bijna gesloten, soms met geopende snavel en dan klonk het zeer luid en hard. De op het nest zittende vogel maakte binnensmondse geluidjes, strekte zich plat op het nest uit en vloog meestal plotseling weg op het ogenblik, dat de aflossende vogel dicht genaderd was.

Wanneer de vogels naast elkaar stonden, was er een duidelijk verschil in houding: de ene vogel stond fier rechtop, de andere had een meer gebogen houding. Waar ik meermalen vanuit de schuilhut bij vogel-

^p Zie ook afbeelding 22.

^q Zie ook afbeelding 27.

^r Zie ook afbeelding 29.

soorten, waarvan de sexen met zekerheid te onderscheiden zijn, waargenomen heb, dat het vrouwtje, vooral wanneer zij in de buurt van het mannetje verkeert, een timide houding aanneemt. lag het voor de hand de “nederige” lachstern voor het vrouwtje, de “fiere” voor het mannetje te houden.

Opzichter korfmaker bij het nest met de twee jonge lachsterns.⁵

Toen ik na enige opnamen gemaakt te hebben, voorzichtig de camera weghaalde om de lens te kunnen verwisselen, schrok het broedende “vrouwtje”: ze vloog van het nest om enige meters verder weer neer te strijken. Vrij spoedig daarna kwam het “mannetje” met een visje in de snavel, dat hij de van het nest gevlogen vogel aanbood, die het onmiddellijk accepteerde en inslikte. Het “mannetje” draafde in extasehouding om het “vrouwtje” heen, om haar daarna met zijn borst in de richting van het nest te duwen: vooral in die ogenblikken viel het verschil in houding van de beide vogels zeer in het oog. Na veel heen-en-weergedraai naderde het “vrouwtje” lopend het nest, om dan op de eieren plaats te nemen. Toen er nog visdievennesten in de onmiddellijke omgeving lagen en de lachsterns, gehinderd als zij werden door de steeds aanvallende visdieven, geen kans kregen dicht bij hun nest neer te strijken, naderden zij dit steeds lopend. Na de verwijdering daalden de lachstern, echter meestal op of vlak naast het nest. behalve wanneer zij door het een of ander verontrust waren.

In de morgenuren was de partner steeds in de nabijheid van de broedende vogel, ‘s middags bleef hij echter urenlang uit de buurt. Toen ik enkele uren in de schuilhut had gezeten, kreeg ik last van een hinderlijke kriebelhoest. Bevreesd de zo zeldzame broedvogel te verontrusten en aldoor nog beducht voor een eventueel verlaten van het nest, onderdrukte ik m’n verlangen om eens flink te hoesten, maar tenslotte kwam er toch een moment, dat zachtjes kuchen niet meer hielp en dat ik genoodzaakt was in een hevig “geblaf” verademing te zoeken. Daarna voorzichtig door het kijkgaatje speurend, zag ik tot mijn grote

verrassing, dat de lachstern nog precies eender op het nest zat; wel keek de vogel enkele malen mei één oog schuin omhoog naar de plaats, waar het lawaai vandaan gekomen was. Dat de vogel vast broedde. bleek ook, toen ‘s middags een groepje mensen in de verte passeerde; alle in de omgeving broedende vogels: visdieven. kluten en scholeksters, verlieten hun nest om luid alarmerend rond te gaan vliegen, maar de lachstern bleef rustig zitten. In de laatste uren, voor mijn helper weer verscheen, was er niets bijzonders aan de lachstern waar te nemen: de vogel broedde rustig en stond alleen af en toe even op om wat te gaan verzitten. Toch verveelde ik me niet, want er was in de visdievenkolonie op de achtergrond genoeg te zien. Er waren al een massa visdieven, die eieren hadden en broedden, maar verscheidene paartjes waren nog niet zo ver en het waren vooral déze paren, die zoveel drukte maakten. Sommige vogels werden door hun partner gevoerd met een visje. Met borst en pootjes draaiden en krabden ze nest kuultjes, dribbelden in extase om elkaar heen, waarna meestal de copulatie volgde: ook waren er wel gevechten met de burens, alles onder druk gekir. Rondspeurend ontdekte ik aan de rand van de jonge met biestarwe-gras begroeide duintjes ook een aantal broedende kluten. Midden op de schelpvlakte rechts huisde een paartje scholeksters, die elkaar geregeld bij het broeden aflosten. Dichterbij bespeurde ik op de schelpvlakte ook nog de aanwezigheid van enige paartjes strandplevieren. Geen ogenblik was het stil, voortdurend klonk het geroep en gefluit van sterns, meeuwen en plevieren: enkele malen hoorde ik ook het karakteristieke geluid van regenwulpen, die in kleine troepjes hoog overtrokken en in noordoostelijke richting verdwenen.

Op 16 Juni vertoonde het donkerst gekleurde ei barstjes. Bijna de gehele dag was ik in de omgeving van de broedplaats en zag toen steeds maar één lachstern. Die dag vond ik naast het nest ‘n braakbal ter grootte van ‘n hazelnoot, bestaande uit heel kleine stukjes visgraat (Kooymans vond op een keer bij het nest een braakbal, die uit muizenhaar bestond). Op 17 Juni vertoonde ook het tweede ei barstjes: 18 Juni was ik niet in de gelegenheid naar De Beer te gaan, maar 19 Juni was ik, mét Van den Oord, weer present. Eén ei was uitgekomen. Het jong was reeds droog. maar de dop lag nog in het nest. Het jong was donker van kleur: de bovenzijde was vrijwel egaal bruinzwart. Het tamelijk flinke snaveltje was rose met een zwarte punt en wille eitand. De pootjes waren oranjegeel.

Vanuit de schuilhut, die we nog iets dichterbij het nest geplaatst hadden, zag ik vrij spoedig de oude vogels neerstrijken en naar het nest komen.

⁵ Zie ook afbeelding 31.

38 Jonge lachstern krijgt een insect toegestopt.[†]

Eén vogel nam plaats op het jong en het ei, de andere bleef dicht in de buurt en hield zich onledig mei veren poetsen. De eerste tijd bleef het jong stil onder de veren van de oude vogel, daarna begon het te piepen en af en toe te voorschijn te kruipen, waarop de in de buurt toevende partner verdween en na enige tijd terugkeerde met in zijn snavel een klein insect, dat hij het kleine jong toestopte. De broedende vogel had zich even van het nest verwijderd, maar keerde, nadat het jong door de partner gevoerd was, direct terug om verder te broeden. Ik zag nog tweemaal het voeren met een insect, daarna bleef het jong weer rustig onder de oude vogel zitten. Al die tijd lag de eischaal in het nest. Ik had gehoopt het wegbrengen van de dop te kunnen filmen, maar er gebeurde niets. Nu eens lag de dop naast, dan weer onder de vogel: tenslotte kwam de dop op de vleugelbocht terecht en de eerste de beste maal, dat de vogel opstond, viel de dop naast het nest en werd door de wind iets verder vervoerd.

41 De lachstern-familie in de omgeving van het nest; op de achtergrond de zee.[‡]

Op 21 Juni wachtte mij een verrassing: op De Beer arriverend, vernam ik van opzichter Korfmaker, dat zijn assistent, de heer Steehouwer, ongeveer half Juni een tweede nest met eieren van de lachstern gevonden had. Dit nest lag eveneens op het strand, maar meer landwaarts en dicht bij de Dijk, in dezelfde omgeving waar we in 1948 ook steeds een paar lachsterns waargenomen hadden. Later zouden de bewakers op hun gewone rondgang over het strand met enige bezoekers, kijkende naar visdieven- en kokmeeuwen-nesten, ook de jongen van de lachstern gezien hebben, die door hun egale kleur direct de aandacht trokken (donsjongen van visdief en van kokmeeuw zijn gevlekt). Op mijn vraag, welke kleur de jongen hadden, zei de heer Korfmaker: "Muisgrijs". Dat was vreemd: "mijn" lachsternjong was immers bruinzwart! Ik zei dit ook, maar Korfmaker hield vol, dat ze muisgrijs waren.

Zeer benieuwd naar deze jongen, ging ik met Korfmaker mee naar het strand, naar de plaats waar het tweede lachsternnest gevonden was. Stelt u zich onze schrik en teleurstelling voor, toen we op de bewuste plaats komend het nest leeg vonden! Hoe we ook in de omgeving zochten, de jongen waren niet te vinden. Wel was er steeds een lachstern in de buurt, die telkens luid alarmerend boven ons verscheen.

Zeer benieuwd hoe het met het andere nest stond. gingen we nu snel in de richting van de jonge duintjes. Reeds van verre zag ik met de kijker twee lachsterns voor de hut. Dat was een goed teken. Bij het nest gekomen, wachtte ons een verrassing: het tweede, lichtstgekleurde ei was uitgekomen en dit jong was niet, zoals zijn oudere broertje (of zusje), bruinzwart, maar muisgrijs! Daarmee was dus het raadsel van de muisgrijs gekleurde jongen van het andere nest opgelost. Merkwaardig blijft in ieder geval, dat de jongen, zelfs uit één nest, zo'n groot verschil in kleur kunnen vertonen.

Nog enkele malen zag ik het voeren met een insect.[‡]

Nadat ik in de schuilhut gegaan was, verliet de heer Korfmaker de omgeving. Vrij spoedig waren de lachsterns weer bij het nest. Ze toonden echter een duidelijk wantrouwen voor de lens van het fototoestel, waarom ik dan ook wachtte met het maken van opnamen. Tot mijn grote teleurstelling lokten de vogels toch hun jongen uit het nest. Eén der vogels draaide een ondiep kuiltje aan de andere kant van het duintje en nadat de jongen er aangeland waren, bleef het gezin dáár bivakkeren. Het oudste jong was al heel wat mans

[†] Zie ook afbeelding 30.

[‡] Zie ook afbeelding 36.

[‡] Zie ook afbeelding 32.

en scharrelde voortdurend rond, het kleinste bleef liever onder moeders vleugels. Onder de bedrijven door kwam telkens een visdief naar de vogels stolen, die daarop reageerden met een afwerend opsteken van de kop en het uitstoten van een nijdig “hùhùhùhù”, waarbij zij de snavel open sperden, zodat de roodachtige mondholte te zien kwam. Na enige tijd vertrok een der oude vogels om wal later met een visje in zijn snavel terug te keren. Zo gauw de vogel neerstreek, repte het oudste jong zich naar hem toe, pakte het visje aan en slikte het gretig in. Daarna zag ik enkele malen, dat de beide jongen gevoerd werden met nietige brokjes, die door de oude vogel opgekropt werden en de jongen in het wijd geopende bekje gestopt werden.

In de literatuur wordt vermeld, dat lachsterns zich o.a. met eieren en jonge vogels voeden. Het roven van eieren of jongen van andere vogelsoorten door de lachsterns heb ik niet waargenomen, maar Kooymans wél. Op 1 Juli zag hij een lachstern boven het Groene Strand jagen, die vrij grote voorwerpen opnam en deze verscheidene malen van enkele meters hoogte liet vallen. Tot vijfmaal toe zag hij de vogel een donsjong van het strand opnemen en weer laten vallen. Door snel erheen te rennen, wist hij de lachstern van zijn prooi te verjagen: het bleek een jonge kluut te zijn, die op de beschreven wijze door de lachstern werd gedood.

Om op mijn verhaal terug te komen: nadat ik enkele opnamen van de lachsternfamilie gemaakt had, keek ik uit naar een gelegenheid om, zonder de vogels te verontrusten, de schuilhut te verlaten. Die gelegenheid kwam, toen een op enige afstand passerende excursie de lachsterns op de wieken bracht. Terwijl de vogels alarmerend rondvlogen boven de bezoekers, kroop ik snel te voorschijn. Ik zette de jongen weer in hun oude nest en na de schuilhut afgebroken te hebben, verdween ik uit de omgeving.

Op 24 Juni vond Kooymans, die eveneens foto's van de lachsterns gemaakt had, een derde nest, dat twee eieren bevatte! Het lag ongeveer 500 meter zuidwestelijk van het door Van den Oord en mij gevonden nest. Op 29 Juni vond Kooymans nog maar één ei in 't nest; het feit, dat er menselijke sporen in de directe omgeving te zien waren, doet vermoeden, dat iemand een ei meegenomen heeft. Het overgebleven ei kwam op 5 Juli uit en op 9 Juli ringde Kooymans het jong, dat toen dus vier dogen oud was.

Enkele malen hebben wij in Juni eveneens twee lachsterns waargenomen aan de zuidpunt en ook Kooymans zag daar op 12 Juli twee exemplaren, die voortdurend alarmeerden. Van dit paartje werd echter geen nest gevonden.

Wat de jonge lachsterns betreft: toen ik op 26 Juni in de buurt van het eerste nest kwam, zag ik geen jongen en de lachsterns, die in de buurt rondvlogen, alarmeerden slechts flauwtjes. Kooymans meldde mij echter, dat hij op 1 Juli nog één jong van dit nest gezien had en op 9 Juli het enige jong van het derde nest. Daarna heeft niemand meer iets van de jongen ontdekt. De waarschijnlijkheid is groot, dat de jonge lachsterns, een enkele misschien uitgezonderd, het er niet levend afgebracht hebben. Volgens de mening van velen, die van de situatie op De Beer op de hoogte zijn, zouden de zilvermeeuwen, die veel eieren en jongen roven, hiervoor verantwoordelijk zijn. Wanneer deze mening juist is, zal het de vraag zijn of de lachsterns, zo zij in de komende jaren opnieuw op de Beer komen broeden, er ooit in zullen slagen hier hun jongen groot te brengen, want het zilvermeeuwengevaar neemt hier eer toe dan af.

1) Mr Fr. Haverschmidt: Een nieuw broedgeval van de lachstern In Nederland. Ardea. Jaargang 33, 1945.

On the Gull-billed terns at “de Beer” near Hook-of-Holland in 1949, 1952

S. de Waard, *British Birds* 45, 339-344

On May 29th, 1949, A. M. van den Oord and the author found a nest with two eggs of the Gull-billed Tern (*Gelochelidon nilotica*) on the beach of “De Beer” near Hook-of-Holland. On June 19th another nest was found with two nestlings, and a third nest containing two eggs, one of which afterwards disappeared, was found on the 29th. The first and third nests were about 600 yards apart on a beach among low dunes with Common Terns (*Sterna hirundo*) breeding in the vicinity. The second nest was farther away from the sea, in the middle of a small sandy plain between low dunes, with Black-headed Gulls (*Larus ridibundus*) and Common Terns breeding near-by. In all cases the scrapes were rather big and deep and practically without lining.

The eggs of the first nest showed a marked difference in form and colour. One was greenish, the other yellow-brown and the dimensions were 49.1 x 36.2 mm. and 50.7 x 34.4 mm. respectively (F.P.J. Kooymans). On June 16th the yellowbrown egg showed cracks and on the 19th we found a young bird, already dry, and the shell still in the nest. The second egg hatched on June 20th. The birds did not remove the shells: the first was thrown out by a movement of the brooding bird and then blown away by the wind, and the second we took home in the evening.

The nestling that hatched on June 19th (out of the darker egg) was dark, the upper-parts being almost evenly brownish-black. The bill was rather heavy and of a pink colour, with a black tip and a white egg-tooth. The legs were orange-yellow. The upperparts of the second nestling were mouse-grey. The difference in colour between the nestlings is well shown in the upper picture on plate 80.

We saw the brooding bird fed with a small fish by its mate. Three pellets were found; one—about as big as a hazel-nut—consisting of very small pieces of fish-bone and the other two of hairs and bones of mice. Kooymans saw one of the old birds hunting over the Green Beach where it picked up a nestling bird five times to drop it from a height of some metres. He ran towards it and chased off the Gull-billed Tern. The nestling was found to be a few-days-old Avocet (*Recurvirostra avosetta*), which was dead.

We were also able to obtain some data about the food of the young. On June 19th the first, just hatched, stayed under the old bird till about noon, when it began to cheep and creep away, upon which the other adult, then standing near the nest, flew away and came back with a small insect which it gave to the chick (plate 79). The brooding bird had left the nest for a short time, but returned immediately after the young had been fed and went on brooding. Twice again we saw that the chick was given an insect, after which it kept still, under the old bird. On June 21st the larger nestling was fed with a small fish, which the adult brought in its bill. Afterwards the old birds were seen a few times disgorging very small pieces of food which were given to the young.

Particularly after the eggs hatched, the Gull-billed Terns were violently attacked by the Common Terns

which were breeding near-by. They reacted by lifting their heads in a defensive manner, uttering an angry “arrrr”, opening their bills wide so that the reddish insides showed. They were also often attacked by Common and Little Terns (*Sterna albifrons*) when flying over the beach. Usually they dodged the attacks without defensive movements or sounds, but when a Black-headed Gull came near the nesting-site, they became excited and uttered a loud “cha-hw, cha-hw”, and also “huhuhuhu” (u as in duck), the same note as the alarm (to get the right idea of these sounds they should be pronounced very nasally). When taking over at brooding, the incoming bird-uttered the loud “chau, chau”, sometimes with its bill almost closed, sometimes with an open bill, in which case it was a very harsh and loud sound. The sitting bird made muttering noises, stretched flat on the nest and then in most cases flew off suddenly, at the moment when the other bird was very near.

Although all the eggs hatched in each nest, the young disappeared soon afterwards in every case, so that it seems very probable that they did not live. The Herring-Gulls (*Larus argentatus*), which breed at “De Beer” in some hundreds of pairs, are thought to be responsible for this.

[It is only since the recent war (cf. p 357) that the Gull-billed Tern has nested regularly—in very small numbers—in Holland, so that, although the gist of this paper has already been published in *Ardea*, vol. 37, pp. 161-167 (in Dutch), we are glad to print this account of one of the 1949 nests at “De Beer, partly as an accompaniment to the photographs plates 78-80) and partly to supplement the Essex record with a few breeding details.—Eds.]

Gull-billed Tern (*Gelocheidon nilotica*). Pair with two chicks. Near Hook-of-Holland, June, 1949.^w

Gull-billed Tern (*Gelocheidon nilotica*). Pair, one feeding insect to nestling. Near Hook-of-Holland, June, 1949.^x

Gull-billed Tern (*Gelocheidon nilotica*). Nestlings. Near Hook-of-Holland, June, 1949.^y

---

^w Zie ook afbeelding 36.

^x Zie ook afbeelding 30.

^y Zie ook afbeelding 29.